

БАХТИНСЬКИЙ ДЗВІН — КАМΠΑНИСТИЧНА ПАМ'ЯТКА 1640 РОКУ

У 2017 р., автором цих рядків було придбано уламки дзвону, що продавався в Інтернеті як металобрухт «на переплав» (дзвін з подібною історією руського часу ми вже публікували¹). У результаті спілкування з продавцем, який його у свою чергу перед тим викупив його з іншим «металобрухтом», було встановлено, що дзвін походить з околиць села Бахтин Мурованопуриловецького району Вінницької області й був виявлений третьою особою під час земляних робіт. Пізніше стало відомим, що разом із рештками знаходилось мідне окуття книги (очевидно богослужбової). Його пізніше вдалось викупити. На нашу думку ці знахідки є комплексом церковного рятівного схову. Дзвін має напис, який засвідчує його виготовлення в травні 1640 року. Події 1649–1650-х років мали вкрай негативні наслідки для населення Поділля. На 1654 р. міста і села великого Кальницького полку були неодноразово розорені татарами та поляками². Інших літургійних предметів (дорогоцінних за матеріалом виконання) поруч не було. Це свідчить, що один з мешканців Бахтина чи села біля нього зібрав розбитий дзвін та вцілілу богослужбову книгу і заховав у землю до кращих часів вже після пограбування церкви. Варто відзначити, що уламки дзвону збережені не повністю, відсутній середній фрагмент боку, який має найтонші стінки. Натомість збережено майже весь низ (найтяжчі фрагменти) та напис. Складається враження, що особа яка збирала предмети поспішала та збрала найважливіші деталі.

Опис:

Дзвін розбитий та складається з 26 уламків різного розміру. Матеріал — бронзово-олов'яний сплав, сріблястого кольору. Діаметр нижнього краю «чаші» — 340 мм; нижньої частини «шапки» 130 мм, верхньої 93 мм. Товщина нижньої стінки на ударному місці — 20 мм — найтовстіше місце дзвону. Найтонша стінка під візерунком на боці — 4 мм. Товщина «шапки» 11 мм, «шиї» 7–9 мм. Від корони лишилось три фрагменти дуг (відповідно до слідів на горішній частині шапки їх було 6). Дзвін мав три «персні»: на «спідниці», та два краями «шиї». Середній «перстень» супроводжувався з гори написом (розміщений між «перснями» на «шиї»

---

¹ Алфьоров О., Захарченко Р. Новий дзвоний артефакт киево-руського часу (з часів Галицько-Волинської держави) // Дзвони в історії культури народів світу. — Вип. 4. — Луцьк, 2014. — С. 87–99.

² Алфьоров О., Горобець С., Монькін О. Присяга Кальницького полку 1654 р. // Запорізька Січ і українське козацтво. Збірник наукових праць. — Київ, 2013. — С. 3–26.

дзвону) та орнаментом під ним. Самі «персні» достатньо рельєфні і виділяються на 4–5 мм. Вага уламків 8120 г. Орнамент дзвону можна описати так: з'єднані між собою арки, що супроводжуються на рівні з'єднання та паралельно йому у центрі арки крапкою та крапкою у підніжжі «стовпів» арки. Подібна орнаментация, присутня на дзвоні з Рославичів, що експонується в Національному музеї історії України і датований 1649 р. Цей візерунок відомий з окремої згадки в Інтернеті фрагменту дзвону зі літерами «DM» (на превеликий жаль нині не доступний матеріал). Літери збережені частково, але всі. Подамо їх графічні зображення (для літер «O» та «P» реконструкції на основі залишків графем):

а

б

с

Уламки Бахтинського дзвону

 — літера «А»

 — літера «К»

 — літера «М»

 — літера «О»

 — літера «Ц»

 — літера «У»

 — літера «Х»

 — літера «Р»

 — літера «Я»

Сам напис такий: «РОКУ АХМ МЦЯ МАЯ», що слід транслітерувати «Року 1640 місяця мая».